

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1459>

Geliş Tarihi: 03.11.2018

Kabul Tarihi: 27.12.2018

GEÇ OSMANLI DÖNEMİNDE KURULAN BİR SOSYAL GÜVENLİK ŞİRKETİ: İTTİHÂD-I MİLLÎ SİGORTA

Yunus ÖZGER*

Özet

XIX. yüzyılın son çeyreğinde İstanbul başta olmak üzere çeşitli şehirlerde sigorta şirketlerinin faaliyetleri çoğalmıştır. İstanbul merkezli ilk sigorta şirketi 1892’de kurulmuştur. Sigorta şirketleri, Birinci Dünya Savaşı’nın olumsuz siyasi ve ekonomik tesirinden kurtulamamışlardır. Bu dönemde İttihatçılar yeni ekonomik modeller denemişlerdir. Müslüman unsuru öne çıkaran birçok anonim şirket kurulmuştur. Yasal düzenlemeler yapılarak yabancı şirketler denetim altına alınmak istenmiştir. Yine bu dönemde unvanlarında “millî” kelimesinin kullanıldığı birçok sigorta şirketi teşekkül etmiştir.

Araştırma konumuz olan İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi, Fransız Union De Paris adlı şirketin öncülüğünde 1918 yılında kurulmuştur. Şirketin kurucuları Halep eski valisi Celal Bey ile Kastamonu milletvekili Şükrü Bey’dir. Kabul edilen iç tüzüğe göre şirketin genel merkezi İstanbul’dur. İşlem yapacağı sigorta türleri ise yangın, kaza, hırsızlık ve hayat sigortasıdır. Geç Osmanlı döneminde kurulan şirket, Cumhuriyetin ilanı sonrasında da faaliyetlerini sürdürmüştür. 1924 yılında yapılan düzenlemeyle unvanındaki “Osmanlı” terimi kaldırılmış ve yerine “Türk” kelimesi konulmuştur. İttihâd-ı Millî Türk Sigorta Şirketi adıyla sigortacılığa devam etmiştir. 1966 yılında yine bir değişiklik gerçekleşmiş ve şirket unvanına “İmtaş” kelimesi eklenmiştir. 1996 yılından itibaren İmtaş, Nordstern Sigorta ile birleşerek işlemlerini sürdürmüştür.

Bu araştırmada söz konusu şirketin tarihsel süreci incelenmiş ve iç tüzük esaslarına göre idari ve mali yapısı ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sigorta Şirketleri, Geç Osmanlı Dönemi, İstanbul, İttihâd-ı Millî Sigorta Şirketi

---

* Prof.Dr. Bozok Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi

A Social Security Company Founded in the Late Ottoman Period: The National Union Insurance

Abstract

The activities of insurance companies increased in various Ottoman cities, especially in Istanbul, in the last quarter of the 19th century. The first insurance company centered in Istanbul was founded in 1892. The insurance companies could not prevent themselves from the negative political and economic impacts of the First World War. In this period, the Party of Union and Progress tried to implement new economic models. Several stock companies that gave the Muslim population priority were established. There were also some attempts to take the foreign companies under control by making some legal arrangements. Also several insurance companies having the expression of “millî” (national) in their titles were founded at that time. The National Union Ottoman Insurance Company, which is the topic of our research, was founded in 1918 with the initiative of the French company of l’Union de Paris. The founders of the company were Celal Bey, the former governor of Aleppo, and Şükrü Bey, the deputy of Kastamonu. According to the approved bylaw of the company, its headquarters was in Istanbul. The company was eligible to apply fire, accident, theft and life insurances. The company founded in the late Ottoman period carried on its activities after the declaration of the Republic. With the regulation in 1924, the expression of “Ottoman” in its title was replaced with “Turkish”. It continued its operations in the field of insurance with the name of the National Union Turkish Insurance Company. Another change took place in 1966 and the word of “İmtaş” was added to the company’s title. İmtaş has continued its operation by merging with Nordstern Insurance since 1996. This study has focused on the historical process of the company and has revealed its administrative and financial structures according to the company bylaw.

Key words: Insurance Companies, Late Ottoman Period, Istanbul, The National Union Insurance Company

Giriş

Sigortacılık sektörü, bireylerin karşılaşabilecekleri çeşitli risk ve tehditlerden korunmak için alınması gereken tedbirler arayışından doğmuştur.¹ Sektörün tam olarak ne zaman faaliyete geçtiği hususunda net bir tarih söylemek imkânsızdır. Ancak sigortacılık fikrinin deniz ticaretinin gelişmesiyle ilgili

---

¹ İstanbul Ticaret Odası, *Sigorta Rehberi*, İstanbul 1991, s.1.

olduğu ve deniz kazalarından kaynaklı tehlikelerin bertaraf edilmesi amacıyla ilk olarak İtalya’da ortaya çıktığı kabul edilir. Avrupa’da olduğu gibi İslam coğrafyasında da deniz sigortacılığı diğerlerinden önce teşekkül etmiştir.² Tarihte bilinen ilk sigorta poliçesinin 23 Ekim 1347 tarihinde İtalya’da tanzim edildiği görülmektedir. Ticaret hacminin genişlemesine bağlı olarak XIX. yüzyılda sigortacılığa yangın, nakliyat, kaza ve hayat türleri eklenmiştir.³ Batı’ya kıyasla Osmanlı’nın bu sistemle tanışması geç bir dönemde gerçekleşmiştir. Avrupalı şirketler vasıtasıyla yapılan sigortacılık işlemlerine önceden rastlanılmış olmakla beraber Osmanlı’da İstanbul merkezli ilk sigorta şirketi 1892’de kurulabilmiştir.⁴ Bununla birlikte Sultan III. Mustafa zamanına ait bir vesika 1773 yılında Fransız gemileri aracılığıyla Selanik’ten İstanbul’a sigortalı olarak yapılan bir nakliyatla ilgili bilgiler bulunmaktadır.⁵ 1870’de yaşanan büyük Pera ve Beyoğlu yangınları sonrasında sigortacılığın Osmanlı’da yaygınlaştığı görülmektedir.⁶ Tanınmış şirketlerden İngiliz sermayeli Sun, Northern ve North British sigorta şirketleri 1872 senesinde Osmanlı şehirlerinde işlem yapmaya başlamışlardır.⁷ İlk yerli sigorta şirketinin 1893’de Osmanlı Umum Sigorta adıyla sektöre dâhil oluşu ardından piyasada değişim yaşanmıştır. Eğitim ve sağlık kuruluşları başta olmak üzere kamu binaları bu şirket tarafından sigorta ettirilmiştir.⁸

II. Meşrutiyetin ilanı ardından yönetimin etkin gücü haline gelen İttihatçıların uyguladığı yeni politikalar, sigortacılık sektörünü derinden etkilemiştir. İttihatçılar, Balkan Savaşları sonrasında ekonominin Türkleştirilmesi politikasına yönelmişlerdir. 1914-1918 yılları arasında kurulan anonim şirketlerde Müslüman unsuru öne çıkarmışlardır.⁹ Yabancı şirket egemenliğine son verecek düzenlemeler yapılmış, 1 Ekim 1914’te kapitülasyonların kaldırılmasıyla bu alanda önemli bir aşama katedilmiştir. 15 Ekim 1914’te çıkarılan yeni kanunla yabancı şirketlerin sigorta piyasasındaki

---

² Osman Nuri Ergin, *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, Cilt III, Dersaadet Matbaası, İstanbul 1330, s.806; Vardit Rispler Chaim, “Insurance and Semi-Insurance Transactions in Islamic History Until the 19th Century”, *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, Vol. 34, No. 3 (1991), s.158.

³ İstanbul Ticaret Odası, *Sigorta Rehberi*, İstanbul 1991, s.1.

⁴ Şirketin kuruluş ve faaliyetleri için bkz. Yunus Özger, *Sultan II. Abdülhamid Dönemi Sigorta Sektöründe Milli Yapılanma Osmanlı Sigorta Şirketi*, İdeal-Kültür Yayınları, İstanbul 2017, s.32.

⁵ *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA). Cevdet İktisat (C.İKTS.)*, 5/224, 3 Mayıs 1773.

⁶ İstanbul Ticaret Odası, *Sigorta Rehberi*, İstanbul 1991, s.1.

⁷ İstanbul Ticaret Odası, *Sigorta Rehberi*, İstanbul 1991, s.1.

⁸ Özger, *Osmanlı Sigorta Şirketi*, s.164.

⁹ Zafer Toprak, *Türkiye’de Millî İktisat 1908-1918*, Doğan Kitap, İstanbul 2012, s.40-45.

Geç Osmanlı Döneminde Kurulan Bir Sosyal Güvenlik Şirketi: İttihâd-I Millî Sigorta

etkisi kırılmaya çalışılmıştır.¹⁰ 1887 yılından beri bir türlü uygulanma imkânı bulamayan tüzüğün muhtevasına uygun olarak, 13 Aralık 1914 tarihinde yabancı şirketleri denetim altına sokan geçici kanun çıkarılmıştır.¹¹ Böylece ülkedeki yabancı şirketler Osmanlı kanunlarına tabi tutulmuştur.

Ekonominin milli hale getirilmesi politikası bağlamında pek çok yeni adım atılmıştır. Bu bağlamda küçük üreticiler bir araya getirilerek Milli Ekmekçiler ve Milli Mahsulat gibi unvanında “millî” terimi bulunan anonim şirketler kurulmuştur.¹² 23 Mart 1916’da çıkarılan kanunla yazışmalarında ve senetlerinde yabancı dilin kullanıldığı imtiyazlı şirketlerde Türkçe kullanımı zorunlu tutulmuştur.¹³ İttihâd-ı Millî Sigorta Şirketi’nin kuruluşunda aktif rol üstlenen Fransız Union gibi bazı şirketler, kanunda temas edilen Türkçenin kullanımına özel önem vermişlerdir.¹⁴

Savaşın getirdiği siyasi, idari ve ekonomik zorluklar, birçok yabancı şirketin faaliyetinin azalmasına neden olmuştur. Türkiye’de aktif sigortacılık yapan şirketler yine bu dönemde Sigorta Şirketleri Cemiyeti etrafında örgütlenmeye başlamışlardır. Bu adımın akabinde genellikle yabancıların etkin olduğu sigorta şirketlerine Türkler ortak olmaya başlamışlardır. Bu bağlamda sermayesinin ¼’ü Türklere ait olan Türkiye Milli Sigorta Şirketi kurulmuştur. Araştırma konumuz olan İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi de yine bu evrede Fransız Union de Paris şirketi öncülüğünde tesis edilmiştir.¹⁵ Arşiv vesikaları ve iç tüzük çerçevesinde şirketin kuruluş serüveniyle idari ve mali yapısı aşağıdaki gibi şekillendirilmiştir.

1.İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi’nin İmtiyaz Başvurusu ve Kuruluş Süreci

İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi’nin kuruluşunda iki isim öne çıkmaktadır. Başvuruyu Halep eski Valisi Celal Bey ile Maarif eski nazırı ve Kastamonu mebusu Şükrü Bey birlikte yapmıştır. Genel merkezi İstanbul olmak

¹⁰ Murat Koraltürk, *Erken Cumhuriyet Döneminde Ekonominin Türkleştirilmesi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2011, s.35.

¹¹ “Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasım Şirketler ile Ecnebi Sigorta Şirketleri Kanun-ı Muvakkat” adlı kanunun maddeleri için bkz. *Düstur*, Tertip 2, Cilt 7, sayfa 142.

¹² Toprak, *Türkiye’de Milli İktisat 1908-1918*, s.43.

¹³ “Müessesat-ı Nafia ile İmtiyazlı Şirketler Muhaberat ve Muamelatında Türkçe İstimali Hakkında Kanun” içeriği hakkında geniş bilgi için bkz. Koraltürk, *Erken Cumhuriyet Döneminde Ekonominin Türkleştirilmesi*, s.37.

¹⁴ *Atı Gazetesi*, sayı 94, 4 Nisan 1334/1918, s.4; Özger, *Osmanlı Sigorta Şirketi*, s. 213.

¹⁵ İstanbul Ticaret Odası, *Sigorta Rehberi*, İstanbul 1991, s.2.

üzere bütün Osmanlı şehirlerinde ve yabancı ülkelerde sigortacılık yapmayı vaadeden, 150 bin Osmanlı lirası sermayesi bulunan şirket kendisine doksan dokuz yıllık bir imtiyaz süresi öngörmüştür. Kuruluş teklifi, alt kurullarda değerlendirildikten sonra Ticaret ve Ziraat Nezareti tarafından 18 Mart 1918'de Şura-yı Devlet'e sevk edilmiş ve 4 Nisan 1918'de Maliye ve Nafia Dairesi'nde gündeme alınmıştır. Takdim edilen iç tüzük numunesi üzerinde görüşmeler yapan heyet, hisse senetlerinin tanzimi maddesi başta olmak üzere bazı maddelerin tashihini istemiştir. Bu bağlamda on beşinci maddede değişikliğe gidilmiştir. Taslakta yönetim kurulu üyelerinin elli adet hisseye sahip olmaları teklif edilmiş, ancak ilgili daire üyeleri şirket sermayesinin derecesini dikkate alarak bunu yirmi beş hisseye düşürmüşlerdir. Yirmi dokuzuncu maddede genel kurul üyesi hissedarların asaleten ya da vekâleten verecekleri oy sayısının kırk kadar olacağı teklifi fazla bulunmuş ve otuza indirilmiştir. Bu gibi tashihler ardından iç tüzük taslağı, Meclis-i Mahsus-ı Vükela'ya gönderilmiştir.¹⁶

Meclis-i Mahsus gelen evrakı çok bekletmeden, dört gün sonra 7 Nisan 1918'de değerlendirmeye almıştır. Şura-yı Devlet tarafından yapılan düzeltmeleri uygun bulmuş ve son haliyle kabulüne karar vermiştir.¹⁷ Ertesi gün Sultan V. Mehmed Reşad'ın aynı doğrultudaki iradesi alınmıştır.¹⁸ Böylece merkezi İstanbul Galata'da Union Han'da bulunan¹⁹ ve uzun yıllar burada işlem yapacak olan yeni bir sigorta şirketi piyasaya dahil olmuştur.²⁰

Şirketin sektöre adım attığı 1918 yılı, siyasi açıdan sorunların egemen olduğu bir zaman dilimidir. Dört yıl önce başlayan Birinci Dünya Savaşı'nın nihai evresi olup, imzalanan mütareke ile Osmanlı'nın mağlubiyeti resmîyet kazanmıştır. Savaşın getirdiği siyasi durum ve buna bağlı gelişen sosyo-iktisadi yapı nedeniyle birçok yabancı şirket, Türkiye'deki işlemlerini azaltmış veyahut

¹⁶ "...maksada göre 'ibârece tashihât-ı lâzime icrâ olunduktan sonra lâyıha-ı mebhûs-ı anhânın bir nüshâ-ı matbu'a-ı mahsûsü hey'et-i 'umûmiyede tedkik olunmak üzere leffen takdîm kılındı..." BOA. *Dosya Usulü İradeler Tasnifi (İ. DUİT)*. nr. 122 /14, v.3, 3 Nisan 1918; BOA. *Şurâ-yı Devlet (ŞD)*. nr. 1262 / 40.

¹⁷ "... ta'dilât ve tashihât muvâfık görüldüğünden şirket-i mezkûrenin teşkiline 'ait mu'âmelenin îfâsı hususunun Ticâret ve Zirâat Nezâreti'ne havâlesi bi't-tezekkür ..." BOA. *Meclis-i Vükela' Mazbataları (MV)*. nr. 249 / 63, 7 Nisan 1918.

¹⁸ "... Merkezi Dersa'âdet olarak gerek memâlik-i Osmaniye'nin her tarafında ve gerek memâlik-i ecnebiyede ale'l-'umûm sigorta ve mükerrer sigorta mu'amelâtı yapmak ve nizâmname-i dâhilinin birinci maddesinde mezkûr sigorta şu'bâtı ile işigâl etmek üzere doksan dokuz sene müddet ve yüz elli bin lirâ ser-mâye ile "İttihâd-ı Milli Osmanlı Sigorta Şirketi" nâmı altında Halep vâli-i sâbıkı Celâl ve Ma'ârif Nâzir-ı sâbıkı ve Kastamonu meb'ûsu Şükrü Beyler tarafından bir şirket teşkiline Şurâ-yı Devlet ve Meclis-i Vükela' kararlarıyla ruhsat verilmiştir..." BOA. *İ. DUİT*. nr. 122 /14, v.1, 8 Nisan 1918.

¹⁹ *İttihâd-ı Milli Türk Sigorta Şirketi*, s.2. *Osmanlı Bankası Arşivi (OBA)*, Yer no: 368.32 /İTT.

²⁰ Şirket 1966 yılında ismine "İmtaş" kelimesini ekleyerek unvan değişikliğine gittiği zaman bile idare merkezi yine burasıdır. Bkz. *Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi*, sayı 2700, 7 Mart 1966, s.2.

Geç Osmanlı Döneminde Kurulan Bir Sosyal Güvenlik Şirketi: İttihâd-ı Millî Sigorta

Türkiye ile irtibatlarını koparmışlardır. İttihâd-ı Millî Osmanlı Şirketi'nin müdürlerinden Ahmet Vefik Sertel, şirketin işte bu evrede “*ticari hayatın genişlemesi ve sigortacılık alanındaki boşluğun doldurulması için*” tesis edildiğini ileri sürmektedir. Böylece kuruluş gerekçesi doğrudan birincil kaynaktan, şirket yönetimi tarafından açıklanmış olmaktadır. Yine Sertel'in ifadelerinden şirketin kamuoyu tarafından kısa sürede benimsendiği ve işlem hacmini genişlettiği anlaşılmaktadır. Sertel, kuruluşunda 50 kuruş olan temettü hisselerinin 1921'de 120 kuruşa, 1923'te 150 kuruşa ve 1943'te ise 250 kuruşa ulaştığını söylemektedir. Yine kurulduğunda 150 bin lira olan sermayesinin, 1926 yılında 200 bin liraya, 1936 yılında ise 300 bin liraya yükseldiği beyan edilmektedir.²¹

Sertel'in ifadelerine benzer açıklamalara acenteler için hazırlanan broşürlerde de tesadüf edilmektedir. Burada piyasaya egemen olan yabancıların savaş sebebiyle sigortacılık işlemlerini sona erdirdiklerinden söz edilmektedir. Kendi şirketlerinin ise “*ciddi ve riyazi esaslar üzerine müessis milli bir müessesenin*” varlığına ihtiyaç duyulduğu için kurulduğunu ifade etmektedirler.²² Böylece kısa sürede piyasada etkin bir güç haline gelen sigorta şirketi, 1925'te Union ve diğer ortaklarla birlikte Anadolu Sigorta'nın kuruluşuna da öncülük etmiştir.²³

Tüzükte şirketin resmi unvanı “İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi” olarak gösterilmiş,²⁴ Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar bu isimle devam etmiştir. Ancak bu döneme ait bazı yazışmalarda unvandaki “Osmanlı” teriminin bazen kullanılmadığına da şahit olunmaktadır. Örneğin iç tüzük maddelerindeki tadilatı muhtevi 15 Ağustos 1922 tarihli Padişah Vahdeddin imzalı irade-i seniyyede, “Osmanlı” terimine yer verilmemiş ve sadece “İttihâd-ı Millî Sigorta

²¹ Vefik Sertel, “Millî Bir Sigorta Şirketimiz: İttihâd-ı Millî Türk Sigorta Şirketi”, *İktisadi Yürüyüş Sigorta Özel Sayısı*, Sayı 112, 30 Ağustos 1944, s.66.

²² İttihâd-ı Millî Türk Sigorta Şirketi, *Acentelere Mahsûs Muhtura ve Ücurât Tarifeleri (Hayat Kısmı)*, Abajoli Matbaası, Dersaadet 1340, s.3.

²³ Anadolu Sigorta'nın en büyük hissedarı 11000 hisse ile İş Bankası idi. Bunu 2355'er adetle İttihâd-ı Millî Sigorta ve Union Harik Sigorta ile Union Hayat Sigorta ve 1185 hisse ile Union Kaza Sigorta takip ediyordu. Bkz. Zafer Toprak, *Geçmişten Geleceğe Anadolu Sigorta Türkiye'nin Sigortası*, Anadolu Sigorta Yayınları, İstanbul 2010, s.42, 71.

²⁴ “... ikinci madde şirketin unvanı: “*İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi*” olacak ve tâbi'yeti i'tibâriyle bi'l-cümle mu'âmelâtı hakkında Devlet-i Osmaniye'nin kavânin ve nizâmât-ı hazıra ve müstakbesi tatbik edilecektir...” BOA. *Sadâret Divân-ı Hümayûn Mukavelenâme (A.DVN. MKL)*. nr. 64 / 31, v.1, 8 Nisan 1918.

Şirketi” olarak söz edilmiştir.²⁵ Cumhuriyetin ilanı sonrasında şirket unvanıyla ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa başkanlığında toplanan İcra Vekilleri Heyeti 1 Ağustos 1924 tarihinde aldığı kararla, tüzükte yer alan İstanbul Hükümeti’ne ait tabirleri değiştirmiştir.²⁶ Bu tarihten itibaren şirketin yeni unvanı “*İttihâd-ı Millî Türk Sigorta Şirketi*” olmuştur.²⁷ Fakat bütün yazışmalarda bu kadar uzun unvanın kullanıldığını söylemek mümkün değildir. Daha önce olduğu gibi sadece “*İttihâd-ı Millî*” nin tercih edildiğine rastlanılmaktadır.²⁸ 1926’da yapılan isim değişikliği kırk yıl devam etmiş ve yine tüzük değişikliğiyle 14 Ocak 1966’dan itibaren şirketin yeni unvanı “*İmtaş İttihad-ı Milli Türk Sigorta Anonim Şirketi*” olmuştur.²⁹

2.Şirketin Teşkilat Yapısı

Osmanlı döneminde kurulan sigorta şirketleri bütünüyle anonim şirketler şeklinde örgütlenirdi. İç tüzüklerini 29 Kasım 1882’de Ticaret ve Ziraat Nezareti tarafından tertip edilen sekiz fasılda kırk dört maddeden oluşan³⁰ “Osmanlı Anonim Şirketleri Nizâmname-i Dâhilisi Numûnesi”ne göre hazırlamaları gerekirdi.³¹ İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi’nin merkez ve taşra örgüt yapısını belirleyen, sekiz fasıl ve 52 maddeden oluşan iç tüzüğü bu numuneye göre hazırlanmıştır.³² Tüzüğün tasdikli bir sureti Ticaret ve Ziraat Nezareti’ne gönderilmiştir.³³ Tüzüğe göre şirketin yapısı şu şekilde belirlenmiştir:

²⁵ “... İttihâd-ı Millî Sigorta Şirketi Nizâmname-i Dâhilisinin ...” *BOA. İ. DÜİT.* nr. 122 / 13, 15 Ağustos 1922.

²⁶ “...İttihâd-ı Millî *Osmanlı* Sigorta Şirketi’inin nizâmname-i dâhilisinde muharrer hükümet-i sâkıt-ı zamana ait ta’birâtın tebdili hakkında...” *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)*. Fon no: 30-18-1-1, Kutu no:10, Dosya no: 28, Sıra no: 12, 1 Ağustos 1924.

²⁷ “...İttihâd-ı Millî *Türk* Sigorta Şirketi nizâmname-i dâhilisinin...” *BCA*. Fon no: 30-18-1-1, Kutu no: 18, Dosya no: 19, Sıra no: 7, 16 Mart 1926.

²⁸ Örneğin şirketin hayat sigortasını tanıtan bir broşürde, “...şirketin temettuatına iştirâk etmek şartıyla *İttihâd-ı Millî* nezdinde mün’akıd muhtelit sigorta...” b kz. *OBA*. Yer: SALT Research, Kod: AEXASO92.

²⁹ *Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi*, sayı 2695, 1 Mart 1966, s.4.

³⁰ Ramazan Balcı, İbrahim Sırma, *Ticaret ve Ziraat Nezareti Memalik-i Osmaniye’de Osmanlı Anonim Şirketleri*, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul 2011, s.353-365.

³¹ Sonraki dönem anonim şirketlerinin uymak zorunda oldukları iç tüzük örneği için b kz. *Osmanlı Anonim Şirketleri Nizamname-i Dâhilisi Numûnesi*, Hukuk Matbaası, İstanbul 1333.

³² *BOA. Bâb-ı Âli Evrâk Odası Divân Kalemî Mukavelenâmeler (A.DVN. MKL)* nr. 64 / 31, v.1, 8 Nisan 1918; *BOA. İ. DÜİT.* nr. 122 /14, v.1, 8 Nisan 1918.

³³ “... Şûra-yı Devlet ve Meclis-i Vükelâ kararlarıyla bi’l-istizân irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî şeref-südûr buyrulan sûret-i musaddakası mezkûr şirketin nizâmname-i dâhilisinin ... musaddak

Geç Osmanlı Döneminde Kurulan Bir Sosyal Güvenlik Şirketi: İttihâd-I Millî Sigorta

a.Merkez ve Taşra Teşkilatı ve İmtiyaz Süresi

Dâhiliye ve Ticaret ve Ziraat eski nazırlarından Celal Bey ile Maarif eski nazırı ve Kastamonu mebusu Şükrü Bey ile hisseleri satın alacak diğer kişiler tarafından tesis edilmiş olan şirketin idari genel merkezi İstanbul'du. Şirket, yangın, kaza, hırsızlık ve hayat sigortası alanlarında sigortacılık işlemleri yapacaktı. İmtiyaz süresi genel kurul aksi bir yönde karar almadığı müddetçe doksan dokuz yıl olacaktı.³⁴

Şirketin genel merkezi İstanbul olmakla beraber kısa süre sonra çeşitli şehirlerde şubeler ve acenteler açmaya başlamıştır. İlk şube İzmir'de açılmış, şube temsilciliğine Osmanlı tebaasından Dede Balyan Osib Efendi getirilmiştir.³⁵ Taşra örgütlenmesi Cumhuriyet döneminde de sürdürülmüştür. 1930 yılında İstanbul'da ayrı bir acente açılmış ve Mehmet Sadullah Bey atanmıştır.³⁶ Şirketin sigortacılık faaliyetleri ileriki yıllarda daha da genişlemiştir. 1937'lerde müşterilerinin ev eşyalarını dahi sigorta etmiştir.³⁷ 1945 yılında Ankara acenteliğine Akif Günhan tayin edilmiştir.³⁸

b.Yönetim Organları

İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi'nin yönetim organları, tüzüğün üçüncü faslında ele alınmıştır. İdari mekanizmaları benzerlik arz eden anonim şirketlerde üç önemli üst yönetim birimi bulunurdu. Bunlar meclis-i idare (yönetim kurulu), heyet-i umumiye (genel kurul) ve müdüriyeti. Anonim şirketlerde ihtiyaca göre yeni müdür kadrosu tahsis edilebilirdi. Genellikle muhasebe müdürlüğü, muhaberat ve dosya müdürlüğü ve muamelat müdürlüğü

---

süretiyle berâber leffen savb-ı 'âlılerine irsâl kılındı..." BOA. Bâb-ı Âli Evrâk Odası (BEO). nr.4511 / 338302, 15 Nisan 1918.

³⁴ İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi Nizâmname-i Dâhilisi, 1-4. Maddeler, BOA. A.DVN. MKL. nr. 64 / 31, v.1, 8 Nisan 1918.

³⁵ "...bu def'a fi 7 Ağustos sene 1334'deki in'ikâdında İzmir'de bir şu'be küşâdı mukarrer bulunduğundan ..." BOA. Dâhiliye Emniyet-i Umûmiyye 2. Şube Evrakı (DH. EUM.2.ŞB). nr. 57 / 40, v.2, 12 Ağustos 1918.

³⁶ Milliyet Gazetesi, No 1893, 21 Mayıs 1931, s.7.

³⁷ Moda semtimde ikamet eden birinin ev eşyalarını sigorta ettirdiğine dair bilgi için bkz. Resmi Gazete, sayı 3886, 19 Nisan 1938, s.9713.

³⁸ Resmi Gazete, sayı 6029, 12 Haziran 1945, s.8532.

gibi üç ayrı müdürlük yer alırdı. ³⁹ Şirketlerin en yetkili organları idare meclisleriydi.

b.1.Meclis-i İdare (Yönetim Kurulu)

Meclis-i idare terimi günümüzdeki yönetim kurulunu karşılamaktadır. Tüzüğe göre kurulun başında meclis-i idare reisi bulunurdu. Üyeleri genel kurulca seçilen yönetim kurulunun her hafta ya da iki haftada bir toplanması esastı. Mevzuat gereği üyelerin yarısı her yıl değişirdi ancak tekrar seçilmeleri mümkündü. Yönetim kurulu üyelerinin aylık belirli bir maaşları yoktu. Yaptıkları görev karşılığı “hakk-ı huzur” adıyla ücret ödenirdi. Bunun dışında şirketin senelik toplam kârından belirli oranda pay verilirdi.⁴⁰

İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi'nin yönetim kurulu, şirket genel kurulu tarafından üç yıllığına seçilecek beş ile on iki arasında üyeden oluşacaktı. İlk üç yıl için seçilecek üyeler, şirketin kurucuları tarafından tayin edilecekti. (11.md). Yönetim kurulunun toplanması iş yoğunluğuna göre olacaktı ancak ayda en az bir defa şirket merkezinde toplanması esastı. Müzakerelerin geçerli olabilmesi için üyelerin yarısından bir fazlasının hazır bulunması gerekirdi. Yönetim kurulu, hazır bulunan üyelerin oy çokluğuyla karar alabilirdi. Oyların eşitliği halinde toplantı ertelenecekti. Burada da eşitlik bozulmazsa öneri reddedilecekti. Yönetim kurulu müzakereleri zabıt defterine kaydedilecek, defterin alt kısmı kurul başkanı ve hazır bulunan üyeler tarafından imzalanacaktı. Kurul başkanı ya da vekilinin imzası olmayan zabıtlar geçersiz sayılacaktı. (13-14.md).

Yönetim kuruluna üye olabilmek için en az yirmi beş hisse senedine sahip olunması gerekirdi. Senetler şirketin sandığına konulacak ve üyelerin görev süresince satılamayacaktı. Bunların üzerine satışının uygun olmadığını gösteren bir damga konulacaktı. Yönetim kurulu üyelerinden biri veyahut birden fazlasının ölümü ya da istifası durumunda veya başka bir sebepten ötürü bir veya birkaç üyenin yeri boş kaldığında yönetim kurulu geçici üye tayin edebilecekti. Ancak asıl atama ise genel kurul tarafından yapılacaktı. (15-16.md).⁴¹

Şirketin ilk yönetim kurulu kadrosunun kimlerden oluştuğunu tespit etmek mümkün olamadı. Ancak Cumhuriyet sonrasında 1930 yılına ait yönetim kurulu

---

³⁹ Serkiz Nihad, *Sigorta Muhasebesi, Harik, Nakliyat, Hayat, Matbaa-ı Osmaniye, İstanbul 1926*, s.134.

⁴⁰ Nihad, *Sigorta Muhasebesi*, s.134.

⁴¹ BOA. A.DVN. MKL. nr. 64 / 31, v.1, 8 Nisan 1918.

Geç Osmanlı Döneminde Kurulan Bir Sosyal Güvenlik Şirketi: İttihâd-I Millî Sigorta

listesine ulaşıldı. Bu tarihte yönetimde on bir kişi vardı. Başkanlığını Siirt mebusu Mahmud Bey üstlenmişti. İkinci başkanlığını Osmanlı Bankası umum müdürü M. Sorbier de Pougnaressesse yapmaktaydı. Üyelerden ikisi Türk diğerleri yabancıydı. Türk üyeler, Türkiye İş Bankası Genel Müdürü Mahmut Celal Bey ve Denizli mebusu Mazhar Müfit Bey idi. Yabancı üyeler arasında hukuk müşaviri A.Biliotti ve Union Sigortanın müdürü J. Boissarie en baştaydı. İstanbul Rihtım, Dok ve Antrope Şirketi Genel Müdürü A.Canonge, Şark Kontuarı Türk Limited Şirketi Genel Müdürü S. Kayserliyan ve İttihâd-ı Millî Şirketinin Genel Müdürü Antuane Pios diğer yabancı üyelerdi. Bunların haricinde Union yangın ve kaza sigorta kumpanyaları müdürü A. Pottier ile Aslan ve Eski Hissar Çimento Şirketi idare meclisi murahhas üyesi N. Shorr da vardı.⁴² Sonraki yıllarda yönetim kurulunda Mehmet Celal, Trabzon mebusu Hasan Saka, Siirt mebusu ve Türkiye İş Bankası yönetim kurulu başkanı Mahmut Soydan, Çoruh mebusu Mazhar Müfit Kansu görev yapmıştı.⁴³

İç tüzüğün on yedinci maddesine göre, üyeler içlerinden bir yıllığına bir reis ve bir reis vekili seçebileceklerdi. Tekrar seçilmeleri mümkündü. Bunlar toplantıya katılmadıklarında yerlerine üyelerden birini vekil tayin edebileceklerdi. (17.md). Aynı şekilde yurt dışında bulunan ya da geçici olarak başka yerde olan üyeler müzakereler esnasında vekâleten temsil edilebileceklerdi. Ancak vekâlet edecek üyenin ikiden fazla oyu olamayacaktı. (18.md).

Yönetim kurulu, şirket işlerinin idaresinde ve şirket mallarının tasarrufunda tam yetkiye sahipti. Muhtelif sigorta işlemlerinin kabulü ve ya reddi yönetim kurulu kararına bağlıydı. Şirketin mevcut parasını ve ihtiyat ücretlerinin gelirlerini belirli şartlar altında nemalandırabilirdi. Gerek mahkemelerde gerekse üçüncü şahıslara karşı şirkete vekâlet etmek zorundaydı. Kanun hükümlerine uygun olarak şehir ve kazalardaki her türlü emlak ve akarın satışını, değişimini ve kiralama işlemini yapabiliyordu. Yine kanunlar çerçevesinde rehin tuttuğu gayrimenkuller karşılığında borçlanabilir ve tahvil senedi satın alabilirdi. Bunun dışında sigorta ve mükerrer sigorta sözleşmelerinin genel şartlarını ve muhtelif tehlikeler için uygulanacak ücreti tespit ederdi. Şirketin alacaklarının makbuz

⁴² OBA. Yer: SALT Research, Kod: AFMLZDOC031.

⁴³ Vefik Sertel, "Millî Bir Sigorta Şirketimiz: İttihâd-ı Millî Türk Sigorta Şirketi", *İktisadi Yürüyüş Sigorta Özel Sayısı*, Sayı 112, 30 Ağustos 1944, s.66.

karşılığı tahsilini sağlardı. Şirket tarafından karşılanacak zararları belirler, hasarları tazmin ederdi. Her türlü dava açılmasına izin verme yetkisine haizdi. Şirketin çıkarlarını ilgilendiren davalarla ilgilenir, hesapları düzenlerdi. Şirketin durumu hakkında genel kurula rapor sunardı. Dağıtılacak kâr tutarını ve ayrılacak ihtiyat tutarını tespit ederdi. Genel kurulu olağan ve olağanüstü toplantılara çağırırdı. İç tüzükte değişikliğe gider, şirketin imtiyaz süresini uzatır, başka şirketle birleşmesini önerir ve süre bitiminden önce şirketin feshini teklif ederdi. Şirket müdürünü, müdür yardımcılarını, ikinci müdürleri, acenteleri, şirket memurlarını tayin eder ve görevden alırdı. Çalışanların maaşlarını belirlerdi. Şirkete mensup olmayan kişileri özel vekâletlerle görevlendirebilirdi. (19.md).

Tüzükte açıkça belirtildiği gibi şirket yönetim kurulu, şirketin müdür ve memurlarının tayinleri başta olmak üzere her konuda en yetkili organdı. Tüzüğün yirminci maddesine göre üyeler, safi hasıladan kendilerine ayrılacak belirli hissenin yanı sıra kurulda hazır bulunacakları günler için hissedarlar heyeti tarafından belirlenecek oranda ayrıca ücret alabileceklerdi. (20.md).

Şirket yönetim kurulunun istediği zaman genel kurulu toplayarak şirketin imtiyaz süresini uzatma ya da bitirme veyahut başka bir şirketle birleşmesini teklif etme yetkisi vardı. Sermayenin yarısına sahip olan hissedarlar tarafından istenildiği takdirde yönetim kurulu, şirket genel kurulunu bu amaçla toplantıya çağırarak zorundaydı. Sürenin uzatılması, başka şirketle birleşmesi ya da feshi ancak Osmanlı hükümetinin izniyle mümkün olabilecekti. (44.md). Yönetim kurulu, sermayenin yarısı zayı olduğunda şirketin feshine ve devamına karar vermek üzere genel kurulu toplantıya çağıracaktı. (45.md). Şirketin imtiyaz süresi dolduğunda ya da süre dolmadan feshedildiğinde genel kurul, şirketin tasfiyesine karar verecek ve işlemlerin yürütülmesi için memur görevlendirecekti. Hesapların tasfiyesi için görevlendirilen memurlar, genel kurul kararı ve hükümetin izniyle feshedilen şirketin haklarını, senetlerini ve taahhütlerini başka bir şirkete ya da başka bir kişiye devredebilecektir. (46.md).⁴⁴

b.2.Müdüriyet

Anonim şirketlerde müdürler ya da ikinci müdürler yönetim kurulunun üyeleriyle birlikte idari işleri yürüten en yüksek dereceli görevlilerdi. Genel olarak her bir anonim şirkette işlerin genel idaresinden sorumlu olan bir genel müdürün bulunması esastı. Bunun dışında müdür ve ikinci müdürler de yer alırdı.

⁴⁴ BOA. A.DVN. MKL. nr. 64 / 31, v.1, 8 Nisan 1918.

Geç Osmanlı Döneminde Kurulan Bir Sosyal Güvenlik Şirketi: İttihâd-I Millî Sigorta

Sigorta şirketleri iş yoğunluğuna göre her bir sigorta türü için ayrı bir şube oluşturabilir ve buraya şube müdürü atayabilirdi.⁴⁵

İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi iç tüzüğüne göre, şirket müdürünün en önemli görevi şirketin işlerinin düzenlenmesini sağlamaktı. Bunun yanı sıra idare meclisi ve genel kurulun aldığı kararların icrasını temin ederdi. Müdür, şirketin bütün çalışanlarının tayin ve azlını yönetim kuruluna teklif etme yetkisine sahipti. Çalışanların doğrudan amiri olup, gerektiğinde onları işten çıkartabilirdi. Böyle bir uygulama yaptığında durumu ilk toplantıda yönetim kuruluna arz eder ve nihai karar burada verilirdi. İşlerin daha verimli yürütülebilmesi için yeni şubeler açılması ya da mevcutların kapatılması önerisini yönetim kuruluna sunardı. Üç ayda bir yönetim kuruluna rapor vermek zorundaydı. Yönetim kurulu toplantılarına iştirak etmesine rağmen oy hakkı sadece istişari nitelikteydi. Gerekli gördüğünde yönetimi toplantıya çağırabilirdi. Gayrimenkullerin alım satım evrakları, hayat sigortası poliçeleri, hayat boyu verilen gelir senetleri ve benzeri diğer evraklar şirket müdürü ile beraber yönetim kurulunun bir üyesi tarafından imzalanırdı. Müdürün olmadığı zamanlarda yönetim kurulu onun yerine birini tayin ederdi. (22-26. Md)⁴⁶

İttihâd-ı Millî Sigorta Şirketi'nde ikinci müdür olarak görev yapan tanınmış kişiler vardı. Bunlardan biri 1914-1922 yılları arası Ticaret ve Ziraat Nezareti özel kalem müdürlüğü vazifesini icra eden meşhur Osmanlı sadrazamlarından Ahmed Vefik Paşa'nın torunu Ahmet Vefik Bey idi. 1922 senesinde Union de Paris sigorta şirketine dâhil olmuş ve İttihâd-ı Millî şirketinin ikinci müdürlüğüne tayin edilmiştir.⁴⁷ 1930 yılında şirketin genel müdürü Antuan Pios ve müdürü yine Ahmet Vefik Bey idi. Müdür muavinliğini M. Alfred Nahoum üstlenmişti. Şirketin iki ayrı ikinci müdürü vardı. Bunlar S. Ağartmacıyan Efendi ve A. Thoreau idi. Genel kâtiplik görevi ise Jean Lazian'a verilmişti.⁴⁸

⁴⁵ Nihad, *Sigorta Muhasebesi*, s.134.

⁴⁶ BOA. A.DVN. MKL. nr. 64 / 31, v.1, 8 Nisan 1918.

⁴⁷ <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/18061/001550634007.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Erişim tarihi 26.10.2018.

⁴⁸ OBA. Yer: SALT Research, Kod: AFMLZDOC031.

b.3.Heyet-i Umumiye (Genel Kurul)

Genel kurul, şirketin önemli karar mekanizmalarından birisiydi. Tüzüğe göre kurulun her malî yılsonunu takip eden ilk beş ay içerisinde şirket merkezinde olağan biçimde toplanması esastı. İhtiyaç duyulduğunda yönetim kurulu, genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırabilirdi. Sermayenin çoğunluğunu oluşturan hissedarlar, istedikleri zaman genel kurulu toplantıya çağırması için yönetim kuruluna çağrı yapabilirlerdi. Yıllık genel kurul toplantıları en az yirmi gün önceden yazılı olarak Ticaret Nezareti'ne haber verilmek zorundaydı. Ticaret Nezareti'ne bilgi verileceği zaman, yönetim kurulu ve müfettiş raporları ile bilanço kayıtlarından birer nüshanın gönderilmesi gerekirdi. Şirket genel kurulunda Ticaret Nezareti'nden bir komiser hazır bulundurulabilecekti. Yönetim kurulu, müfettiş raporları ile yıllık bilanço, genel kurul tutanakları ve toplantıya iştirak eden hissedarların isim ve hisse miktarını gösteren bir cetveli, son toplantıdan bir ay evvel yine nezarete göndermek zorundaydı.(28.md).

Genel kurula üye olabilmek için vekâleten ya da asaleten en az on hisseye sahip olmak gerekirdi. Hissesi ondan az olanlar bir araya gelerek on hisse oluşturmak ve içlerinden birini veyahut genel kurul üyelerinden birini kendilerine vekil tayin etmek hakkına sahipti. Toplantılarda her on hisse için bir oy hakkı olacaktı. Ancak bir hissedarın otuzdan fazla oyu olamayacaktı. Genel kurul toplantısına katılacak üyeler için hazırlanan davetiyeler toplantıdan bir ay önce gazetelerde ilan edilecekti. (29-30.md).

İç tüzüğün 26. maddesini değiştirmek amacıyla 24 Mart 1938 tarihinde toplantıya davet edilen genel kurul, tüzükte yazıldığı gibi bunu bir ay önceden İstanbul'da yayımlanan Cumhuriyet Borsa ve Fransızca İstanbul gazetelerinde duyurmuştur. Ancak sözü edilen tarihte çoğunluk sağlanamadığından 3 Mayıs 1938'de tekrar toplanmak zorunda kalmışlardır.⁴⁹ Bunun için yine bir ay öncesinden gazetelere ilan verilmiştir.⁵⁰

Genel kurul, gerek asaleten gerek vekâleten şirket sermayesinin ¼'üne eşit derecede hisse senedine sahip olanlar katıldığında teşekkül etmiş sayılacaktı. İlk toplantıda yeterli şart sağlanamadığında ikinci defa toplantıya davet edilecekti. İkinci toplantıya katılan hissedarlar, hisse miktarlarına bakılmaksızın

⁴⁹ *Akşam Gazetesi*, no: 7023, 7 Mayıs 1938, s.14.

⁵⁰ 10 Nisan 1938 tarihli ikinci ilan, *Akşam Gazetesi*'nde " 2 nci davet - İkinci İlan İttihadı Millî Türk Sigorta Şirketinden:" başlığıyla verilmiştir. Bunun için bkz. *Akşam Gazetesi*, no: 6996, 10 Nisan 1938, s.11.

Geç Osmanlı Döneminde Kurulan Bir Sosyal Güvenlik Şirketi: İttihâd-I Millî Sigorta

ilk toplantıda müzakeresine karar verilen konulara iştirak edebileceklerdi. İki toplantı arası yirmi günden az bir aydan çok olamazdı. Genel kurul, yönetim kurulu başkanın riyasetinde toplanacaktı. Başkanın katılmadığı oturumlarda yönetim kurulu üyeleri kendi aralarında birini başkan vekili seçeceklerdi. Toplantıya katılan genel kurul üyelerinden hissesi en çok olan iki kişi oy toplama işini yürüteceklerdi. Genel kurulun kâtibini ise reis ile oy toplama hizmetini yürütenler seçeceklerdi. (31-32.md).⁵¹

Genel kurulda müzakere olunan hususlarda oy çokluğuyla karar alınması usulü kabul edilmiştir. Kurulda tartışılacak konular, yönetim kurulunca hazırlanan cetvellerde gösterilmek zorundaydı. Gündeme alınacak konular, yönetim kurulu ile şirket sermayesinin en az % 10'una sahip hissedarlar tarafından teklif edilebilecekti. Burada yer almayan hususlar kurulda görüşülemezdi. Şirket genel kurulu şirketin bütün hesaplarını incelemek için hissedarlar arasında veyahut dışarıdan bir veya birden çok müfettişi tayin edebilirdi. Ancak ilk yıl için müfettişler kuruculardan seçilecekti. (33-34.md).

Her yıl toplanacak olan genel kurul, şirketin işlerinin icrasına dair her sene yönetim kurulu tarafından sunulan raporla, müfettişler tarafından verilen hesaplarla ilgili raporu değerlendirirdi. Müzakere sonucu ilgili raporu kabul ya da reddederdi. Yine genel kurul, kâr hisselerini de tespit ederdi. Değişmesi icap eden yönetim kurulu üyesinin yerine başka birini tayin ederdi. Gerekliğinde yönetim kurulunun yetkisini artırabilirdi. Genel kurula üye olabilmek için asaleten ya da vekâleten şirket sermayesinin en az 1/3'üne denk gelecek oranda hisse sahibi olunması gerekirdi. Bunların oy çokluğu olmadıkça sermaye artışına karar verilemezdi. (35.md). Genel kurul görüşmeleri, hususi bir deftere kaydedilirdi. Bu defterin altını genel kurul başkanı, oy toplama görevlisi olan üyeler ve kâtip imzalar. (36.md).

3.Şirketin Malî Yapısı

Kuruluşunda şirketin yıllık sermayesi 150 bin Osmanlı lirası olarak gösterilmiş ve her biri 20 Osmanlı lirası değerinde 7.500 hisseye ayrılmıştı. Genel kurulun hükümete bildirmek şartıyla bunu bir kat daha artırma yetkisi vardı. Hisse senetleri çıkarılmadan önce örnekleri incelenmek üzere Ticaret Nezareti'ne

⁵¹ BOA. A.DVN. MKL. nr. 64 / 31, v.1, 8 Nisan 1918.

gönderilmek zorundaydı. Şirketin kuruluşunun tamamlanması, senetlerin tamamının imzalanması ve her bir hissenin % 10'unun tahsil edilmesine bağlıydı. Hissedarlara ödeme yaptıkları taksitleri gösteren geçici senetler verilecek ve sermayenin yarısı ödendiğinde sahipleri elinde bulunan bu geçici senetler asli senetlere dönüştürülecekti. (5-6.md).⁵²

İttihâd-ı Millî Sigorta Şirketi bir müddet sonra sektörde sağlam bir yer edinmiştir. Cihan Harbi'nin getirdiği olumsuzluklara rağmen kuruluşundan sekiz yıl sonra sermayesini 1926 yılında 200 bin liraya yükseltmiş, yakaladığı ivmeyi sürdürerek 1936 yılında bunu 300 bin liraya çıkartmıştır.⁵³

Hissedarlara verilecek senetlerin fiziki yapısı da tüzüğe göre tanzim edilmiştir. 23 Mart 1916'da çıkarılan "*Müessesat-ı Nafia ile İmtiyazlı Şirketler Muhaberât ve Muamelâtında Türkçe İstimâli Hakkında Kanun*" ile Fransızca'nın kullanıldığı imtiyazlı şirketlerde Türkçe kullanımı zorunlu tutulmuştu.⁵⁴ Kanun gereği İttihâd-ı Millî şirketi de senetlerini buna göre düzenlemişti. Yerli ve milli niteliğin göstergesi sayılacak bu uygulamaya göre senetlerin bir tarafı asıl ve geçerli bölüm olmak kaydıyla Türkçe olacak, diğer tarafı ise Türkçe'nin tercümesi sayılmak üzere Fransızca yazılacaktı. (6.md).

Hisse bedelinin yarısı ödeninceye kadar verilen geçici senetler sahipleri adına düzenlenecek, bedelin % 10'u ödenmediği sürece havalesi ve satışı mümkün olamayacaktı. Bedelin yarısı ödendikten sonra ise asli senetlerin ½ hisse senetleri hamiline yazılacaktı. (7.md). Hisse senetleri şirket açısından bölünmüş kabul edilmezdi. Hisse sahiplerinin varisleri ya da alacaklılarının şirketin mülküne haciz konulmasını isteme hakkı yoktu. Ayrıca şirketin idari işlerine müdahale edemezdi. Herhangi bir mahkemelik durumda şirketin muhasebe defterleriyle genel kurul kararlarını kabul etmek zorunluluğu vardı. (8.md). Şirket, taksitleri zamanında ödenmeyen hisse senedi sahiplerine dava açma ve hisseleri satma hakkına sahipti. Satılan senetten elde edilen gelir, hissedarın şirkete olan borcuna sayılır kalan kısmı ise ilgili kişiden tahsil edilirdi.(10.md).

Şirketin senelik hesap işleri ve müfredat defteri ile ilgili hususlar iç tüzüğün beşinci faslında düzenlenmiştir. Buna göre, şirketin malî yılı her sene Rumi takvime göre Kanun-ı sani ayının birinden itibaren başlar ve Kanun-ı evvelin sonunda biterdi. Ancak ilk yıl, şirketin kuruluşunun kesin olarak tamamlandığı tarihte başlayacak ve yine aynı yılın Kanun-ı evvelin sonunda

⁵² BOA. A.DVN. MKL. nr. 64 / 31, v.1, 8 Nisan 1918.

⁵³ Sertel, "Milli Bir Sigorta Şirketimiz: İttihadı Milli Türk Sigorta Şirketi", s.66.

⁵⁴ Koraltürk, *Erken Cumhuriyet Döneminde Ekonominin Türkleştirilmesi*, s.37.

Geç Osmanlı Döneminde Kurulan Bir Sosyal Güvenlik Şirketi: İttihâd-I Millî Sigorta

bitmiş olacaktı. Yönetim kurulu, her yıl şirketin alacaklarını ve borçlarını içeren bir defter tutacaktı. Bu defterle bütçe defterini ve yıllık hesapları şirket genel kurulu toplantısından iki ay önce müfettişlere inceleyecek ve toplantı günü genel kurula sunulacaktı. Genel kurul üyeleri bu defterleri inceleyebilecekti.(39.md).

Kurucu hisse sayısı bin adet olan şirketin elde edeceği kârın taksimi hususu iç tüzüğün altıncı faslında ele alınmıştır. Kurucu hisseler, ilk beş sene içerisinde isme yazılı olacak ve bu süre zarfında satılamayacaktı. Şirketin imtiyaz süresi boyunca senelik safi kârın % 15'i kurucu hissedarlara ait olacaktı. Kurucu hisselerin, hamiline ait temettü hisselerinden başka şirketin diğer işlerine müdahale hakları yoktu.⁵⁵

Şirketin senelik safi kârın % 10'u olağanüstü harcamalar için ihtiyat akçesi olarak ayrılacaktı. İhtiyat akçesi, şirket sermayesinin % 25'ine ulaştığında olağan biçimde toplanacak genel kurulda alınacak kararla devam ettirilip ettirilmemesine karar verilecekti. Bu seviyeye ulaşıktan sonra yapılan harcamalar nedeniyle oran düştüğünde yeniden ayrılacaktı. Kârın % 5'i ise hisselerin tamamı için faiz bedeli olarak ayrılacaktı. Geri kalan kısmın % 15'i kurucu hisselerine, % 10'u yönetim kurulu üyelerine, % 15'i yönetim kurulunun uygun gördüğü şekilde dağıtılmak üzere şirket müdürleriyle, memurlarına verilecekti. % 60'ı ise temettü hissesi adıyla hissedarlara verilecekti. (40-41.md).⁵⁶

İdari ve mali yapısı bu şekilde belirlenen İttihâd-ı Millî Sigorta Şirketi, tüzükte öngördüğü sahalarda sigortacılık işlemlerine başlamıştır. Kısa süre zarfında piyasada önemli bir yer edinmiştir. Yukarıda ayrıntılı olarak bahsedildiği üzere piyasadaki etkinliğine bağlı olarak sermayesini artırmıştır. Savaşın olumsuz etkisine rağmen, sigortacılık işlemlerini icra etmiş ve Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar ayakta kalmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte mevzuatını değiştirmiş ve erken Cumhuriyet döneminin önemli sigorta şirketlerinden biri olarak faaliyetlerini sürdürmüştür.

4.Cumhuriyetin İlanı Sonrası Şirketin Durumu

İttihâd-ı Millî Sigorta Şirket'nin tesis edildiği 1918 yılı siyasi ve ekonomik açıdan sorunlu bir dönemdir. Bu yılın sonuna doğru İstanbul Hükümeti 30 Ekim

⁵⁵ BOA. A.DVN. MKL. nr. 64 / 31, v.1, 8 Nisan 1918.

⁵⁶ BOA. A.DVN. MKL. nr. 64 / 31, v.1, 8 Nisan 1918.

1918'de Mondros Mütarekesi'ni imzalamış ve ülkenin paylaşılmasına zemin hazırlamıştır. İstanbul'da bunlar yaşanırken, Mustafa Kemal Paşa diğer taraftan işgallere karşı halkı örgütlemiş ve milli mücadeleyi başlatmıştır. Çeşitli kongreler tertibinden sonra 23 Nisan 1920'de TBMM'yi Ankara'da toplamıştır. Böylece yönetimin merkezi ve milli mücadelenin hareket noktası Ankara olmuştur. Çeşitli alanlarda ihtiyaç duyulan kanuni düzenlemeler TBMM tarafından yapılmıştır.

Bu doğrultuda ilk olarak 16 Mart 1920 tarihinden itibaren İstanbul hükümetinin icra yetkisi ortadan kaldırılmış, bu tarihten önce imzalanan bütün sözleşmeler yok hükmünde sayılmıştır. İlgili mevzuat Büyük Millet Meclisi tarafından 07.06.1920'de kabul edilen ve 14.02.1921 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan "*16 Mart 1336 Tarihinden İtibaren İstanbul Hükümetince Akdedilen Bilcümle Mukavelat, Uhdut ve Sairenin Keenlemyekün Addi Hakkında Kanun*" ile tanzim edilmiştir. Böylece bu tarihten itibaren Büyük Millet Meclisinin onayı dışında imzalanmış veya taahhüt edilmiş bütün sözleşmeler, resmi yazılar verilmiş imtiyazlar, ferağ ve intikaller ile ruhsatnameler ile doğrudan ya da dolaylı olarak ecnebilere verilmiş ayrıcalıklar yok hükmünde sayılmıştır.⁵⁷ Meclis tarafından alınan karar, diğer şirketleri olduğu gibi İttihâd-ı Millî Sigorta Şirketi'ni de etkilemiştir. İç tüzüğünde sürekli atıfta bulunulan *hükümet-i seniyye-i Osmaniye* yani Osmanlı hükümeti bu tarihten itibaren yok hükmünde sayılmıştır. Bu nedenle gerek söz konusu şirkette gerek diğer şirket mevzuatlarında bahsedilen hükümet tabirinin değiştirilmesi elzem olmuştur. İşte bu hususun tashihi için İttihâd-ı Millî Sigorta Şirketi, Ticaret Vekâleti'ne başvuru yapmıştır. Ticaret Vekâleti'nin 29 Mayıs 1924 tarihli tezkeresi, 1 Ağustos 1924'te Gazi Mustafa Kemal başkanlığında toplanan İcra Vekilleri Heyeti'nin gündemine alınmış ve önerilen maddelerin değiştirilmesi uygun bulunmuştur.⁵⁸ Böylece ilk olarak şirketin adındaki "Osmanlı" tabiri "Türk" terimiyle değiştirilmiştir. Bundan böyle şirketin yeni adı "*İttihâd-ı Millî Türk Sigorta Şirketi*" olmuştur. Değişiklik dönemin arşiv belgelerine hemen yansımıştır.⁵⁹

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal eden İttihâd-ı Millî Türk Sigorta Şirketi'nin iç tüzüğünde muhtelif dönemlerde birçok tadilat yapılmıştır. İlk değişiklik kuruluştan dört yıl sonra 5 Eylül 1922'de olmuştur. Şirket kurucularının hisselerini tanzim eden 40. Madde değiştirilmiştir.⁶⁰ İkinci tadilat

⁵⁷ Kanun için bkz. Düstur, Tertip 3, Cilt 1, s.13.

⁵⁸ "... İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi'nin nizâmnâme-i dâhilisinde muharrer hükümet-i sâkit-1 zamana ait ta'birâtnı tebdîli hakkında..." *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)*. Fon no: 30-18-1-1, Kutu no:10, Dosya no: 28, Sıra no: 12, 1 Ağustos 1924.

⁵⁹ "...İttihâd-ı Millî Türk Sigorta Şirketi nizâmnâme-i dâhilisinin..." *BCA*. Fon no: 30-18-1-1, Kutu no: 18, Dosya no: 19, Sıra no: 7, 16 Mart 1926.

⁶⁰ "...İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi Nizâmnâme-i Dâhilisinin kırkıncı maddesi ber-vech-i âti ta'dil edilmiştir..." *BOA. A.DVN. MKL. nr. 70 / 83, 5 Eylül 1922.*

Geç Osmanlı Döneminde Kurulan Bir Sosyal Güvenlik Şirketi: İttihâd-I Millî Sigorta

Cumhuriyetin ilanı sonrasında yapılmıştır. 16 Mart 1926'da Gazi Mustafa Kemal ve İcra Vekilleri Heyeti'nin onayıyla tüzüğün kurucu hisselerle ilgili 40. maddesi tamamen kaldırılmıştır. Aynı tarihte şirketin senelik kârının dağıtımını düzenleyen 41.madde ve sermaye kârına konulacak faiz oranını tanzim eden 43.maddesi değiştirilmiştir.⁶¹

Bu arada şirket 10 Eylül 1925'te İstanbul Ticaret Odası'na 4606/0 sicil numarasıyla kaydolmuştur. Ana sözleşmesini 7 Mayıs 1927 tarihinde tescil ettirmiştir.⁶² 19 Eylül 1935 tarihinde şirketi sorumlu tutabilecek kişiler hususunu tanzim eden 26. maddesinde tadilata gidilmiştir.⁶³ Aynı madde üç yıl sonra tekrar değiştirilmiştir.⁶⁴ Kuruluşunda 150 bin liradan ibaret olan sermayesi hususunu düzenleyen 5. madde, 5 Mart 1937'de değiştirilmiş ve sermaye artışına gidilerek 300 bin Türk lirasına yükseltilmiştir.⁶⁵ Üç yıl sonra tekrar sermaye artışına gidilmiş ve ilgili madde 28 Ekim 1948 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla tadil edilmiştir.⁶⁶

İç tüzükteki geniş çaplı değişikliklerden biri İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı döneminde gerçekleştirilmiştir. 21 Şubat 1940 tarihinde 21 ila 25 arası maddeler tamamen kaldırılmış, 15, 19, 30, 41 ve 43. maddeler ise değiştirilmiştir.⁶⁷

a.İttihâd-ı Millî Sigorta'dan İmtaş'a Geçiş

Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi verilerine göre İttihâd-ı Millî Türk Sigorta Şirketi, 1966 yılında yeni bir unvan değişikliğine gitmiştir. Bu süreçte ilk olarak şirket genel kurulu 27 Aralık 1965 tarihinde olağanüstü toplanmış ve iç tüzüğün şirket unvanını tanzim eden ikinci maddesinde yapılması düşünülen değişiklik

⁶¹ "... Kırkinci maddesinin tay ile kırk birinci ve kırk üçüncü maddelerinin merbût lâyhada münderec olduğu şekilde ta'dili..." BCA. Fon no: 30-18-1-1, Kutu no: 18, Dosya no: 19, Sıra no: 7, 16 Mart 1926.

⁶² Axa Sigorta, 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s.12, https://www.axasigorta.com.tr/documents/Faaliyet_Raporlari/2017faaliyetraporu1.pdf.

⁶³ BCA. Fon no: 30-18-1-2, Kutu no: 58, Dosya no: 73, Sıra no: 9, 19 Eylül 1935.

⁶⁴ BCA. Fon no: 30-18-1-2, Kutu no: 84, Dosya no: 70, Sıra no: 11, 23 Temmuz 1938.

⁶⁵ BCA. Fon no: 30-18-1-2, Kutu no: 72, Dosya no: 16, Sıra no: 14, 5 Mart 1937, Sertel, "Millî Bir Sigorta Şirketimiz: İttihâd-ı Millî Türk Sigorta Şirketi", s.66.

⁶⁶ BCA. Fon no: 30-18-1-2, Kutu no: 117, Dosya no: 67, Sıra no: 16, 28 Ekim 1948.

⁶⁷ BCA. Fon no: 30-18-1-2, Kutu no: 90, Dosya no: 17, Sıra no: 6, 21 Şubat 1940.

üzerinde müzakere etmişlerdir. Görüşmeler ardından şirket unvanının ön kısmına “İmtaş” kelimesinin eklenmesini kararlaştırmışlar ve bunun onaylanması için İstanbul Birinci Asliye Ticaret Mahkemesine başvurmuşlardır. Mahkeme heyeti alınan kararın mevzuata uygun olduğu ve Ticaret Bakanlığı’ndan izin alındığını ifade ederek öneriyi 28 Ocak 1966 tarihinde oybirliğiyle kabul etmişlerdir. Mahkeme kararı sonrasında şirket yönetimi bu defa unvanın tescili için gerekli evrakları toplayarak İstanbul Ticaret Sicil Memurluğuna başvuru yapmıştır. Beyoğlu Noterliğince onaylı 14 Şubat 1966 tarih ve 5269 sayılı tadil sözleşmesi ile İstanbul Asliye 1. Ticaret Mahkemesinin 28 Ocak 1966 tarih ve 1966/11 sayılı kararının tescil ve ilanını talep etmişlerdir. Talebi değerlendiren kurum, ilgili mevzuata uygun bulunduğu başvuruyu onaylamıştır. Böylece İstanbul Ticaret Odası’na 4606/ 3998 sicil numarasıyla kayıtlı olan şirketin yeni unvanı, 14 Ocak 1966 tarihindeki tescil sonrasında İmtaş İttihadı Milli Türk Anonim Sigorta Şirketi olmuştur. Ticari adresi Galata’daki Voyvoda Han’ın 1. Katında 12 numaradır.⁶⁸ Ancak şirketin idare merkezi yine Union Han’dır.⁶⁹ 1996 yılı Ticaret Gazetesine göre şirketin ticaret merkezi İstanbul Zincirlikuyu Büyükdere İmtaş Han 22 numaradır.⁷⁰

b.İmtaş Sigorta’dan Nordstern İmtaş ve Axa Oyak’a Dönüşüm

İmtaş İttihad-ı Milli Sigorta Anonim Şirketi 1966 yılından 1995’e kadar bu isimle hizmet vermiştir. Ancak bu dönemde gelişen şartlar nedeniyle tekrar unvan değişikliği yaşamıştır. İdari merkezi İstanbul Zincirlikuyu Büyükdere İmtaş Han numara 12 şeklinde kayıtlı olan şirket, yine iç tüzüğün ikinci maddesini tadil etmek ve 1916 yılında İstanbul’da ilk temsilciliğini açmış olan Nordstern Sigorta Şirketi ile birleşmek için müracaatta bulunmuştur.⁷¹ 6 Aralık 1995 tarihinde Ticaret Bakanlığı’nın onayından geçen tasarının tescil ve ilanı için Ticaret Sicil Memurluğuna başvuru yapılmıştır. Evrakları inceleyen sicil memurluğu başvuruyu kabul etmiş ve 29 Aralık 1995 tarihinde istenilen değişikliği tescil etmiştir. Böylece bu tarihten itibaren şirketin yeni unvanı Nordstern-İmtaş Sigorta Anonim Şirketi olmuştur. Bu tarihte yönetim kurulu başkanı Prof. Dr.

⁶⁸ *Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi*, sayı 2695, 1 Mart 1966, s.4.

⁶⁹ *Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi*, sayı 2700, 7 Mart 1966, s.2.

⁷⁰ *Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi*, sayı 3948, 2 Ocak 1996, s.359.

⁷¹ Axa Sigorta, 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s.12.

Geç Osmanlı Döneminde Kurulan Bir Sosyal Güvenlik Şirketi: İttihâd-I Millî Sigorta

Asaf Savaş Akat'tır. Üyeler J. Guerin, M. Cahobea, Üzeyir Garih, M. Akan, J. De Boisgrollier'den oluşmaktadır. L. Cosse ise Murahhas üye olarak görev yapmaktadır.⁷²

Böylece 1996 yılından itibaren İmtaş, Nordstern Sigorta ile birleşerek işlemlerini sürdürmüştür. Fakat bu birleşme de çok uzun sürmemiştir. Şirket bu defa hayat ve hayat dışı sigorta hizmetleri vermek üzere 1968'de kurulmuş olan⁷³ Axa Oyak Şirketi ile görüşmelere başlamıştır. 1999 yılında Nordstern İmtaş Hayat Sigorta Anonim Şirketi, tüm hak, borç ve yükümlülükleri ile Axa Oyak Hayat Sigorta Anonim Şirketi ile devralma yoluyla birleşmiştir. Söz konusu birleşme ilanı Türkiye Sicil Gazetesi'nin 15 Aralık 1999 tarihli ve 4941. sayısında duyurulmuştur.⁷⁴ Böylece 1999 yılında Oyak Sigorta ile Nordstern İmtaş Sigorta ve Axa Oyak Hayat Sigorta ile Nordstern İmtaş Hayat Sigorta'nın kendi aralarında birleşmeleri ile ilgili olarak sürdürülen hukuki işlemler tamamlanmıştır.⁷⁵ Bu birleşme nedeniyle Nordstern İmtaş Hayat Sigorta'nın sicil kaydı 14 Temmuz 1999 tarihi itibarıyla 17 Ağustos 2001'de silinmiştir.⁷⁶

Serencamı bu şekilde özetlenecek olan İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi, yukarıda anlatılan unvan değişikliklerini yaşamıştır ve bir asırdır devam eden varlığını günümüzde Axa Oyak Sigorta olarak sürdürmektedir.

Sonuç

Osmanlı şehirlerinde sigortacılığın gelişimi XIX. yüzyıl sonlarına doğru olmuştur. Bu dönemde pekçok yabancı şirket sigortacılık faaliyetine başlamıştır. II. Meşrutiyet sonrası siyaset dünyasında yaşanan gelişmeler, diğer anonim şirketlerinde olduğu gibi sigorta şirketlerinde de yapısal değişime neden olmuştur. İttihat ve Terakki ileri gelenlerinin yönetimde artan etkisi, şirketlerin tüzüklerine de yansımıştır. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı döneminde ekonominin millileştirilmesi siyaseti uygulanmıştır. Bu bağlamda unvanlarında “millî” teriminin kullanıldığı yeni şirketler teşekkül etmiştir. İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi, bu politikalar doğrultusunda yangın, kaza ve hayat

⁷² *Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi*, sayı 3953, 9 Ocak 1996, s.87.

⁷³ Axa Sigorta, 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s.12.

⁷⁴ *Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi*, sayı 4941, 15 Aralık 1999, s.312.

⁷⁵ Axa Sigorta, 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s.12,

https://www.axasigorta.com.tr/documents/Faaliyet_Raporlari/2017faaliyetraporu1.pdf.

⁷⁶ *Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi*, sayı 5366, 22 Ağustos 2001, s.472.

sigortası gibi alanlarda işlem yapmak üzere 1918 yılında İstanbul'da kurulmuş ve Osmanlı'nın yıkılışına kadar varlığını devam ettirmiştir.

TBMM'nin açılması ve ardından Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Osmanlı döneminde kurulan şirketlerin yeni dönemde faaliyet yapabilmeleri hükümetin iznine bağlı kılınmıştır. Bu bağlamda ilk olarak tüzük değişikliğine gidilmiş ve İstanbul Hükümeti'nin onayları yok hükmünde sayılmış ve iç tüzükte eski hükümeti işaret eden bütün maddeler doğal olarak değiştirilmiştir. Böylece Ankara Hükümeti'nin onayını alan şirket, adındaki "Osmanlı" yerine "Türk" adını kullanmaya başlamış ve "İttihâd-ı Millî Türk Sigorta Anonim Şirketi" unvanıyla Osmanlı'dan Cumhuriyete devredilmiştir. Araştırmada detaylıca anlatıldığı üzere söz konusu şirket, Cumhuriyet döneminde muhtelif tarihlerde tüzüğünde yine değişikliğe gitmiştir. Şirket tarihi açısından en ciddi değişim ve dönüşümlerden birisi 1966 yılında yaşanmıştır. Bu tarihte şirketin unvanına "İmtaş" kelimesi eklenmiş ve yeni unvanı İmtaş İttihadı Milli Türk Anonim Sigorta Şirketi olmuştur. Otuz yıldan fazla bu şekilde işlem yapan şirket, 1990'lı yıllarda yeniden tüzük değişikliğine gitmek durumunda kalmıştır. İstanbul'daki faaliyetleri oldukça eskiye dayanan Nordstern Sigorta Şirketi ile bütünleşme görüşmelerine başlamış ve 1996 yılında iki şirket birleşmiştir. Üç yıl sonra radikal bir karar alınmış ve ilk olarak İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta adıyla işlemlere başlayan sigorta şirketi 1999 yılında Axa Oyak Sigorta tarafından devralınmıştır.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

BOA. Bâb-ı Âli Evrâk Odası Divân Kalemî Mukavelenâmeler (A.DVN. MKL). nr. 64 / 31, 70 / 83.

BOA. Bâb-ı Âli Evrâk Odası (BEO). nr.4511 / 338302.

BOA. Cevdet İktisat (C.İKTS.). 5/224.

BOA. Dâhiliye Emniyet-i Umûmîyye 2. Şube Evrakı (DH. EUM.2.ŞB). nr. 57 / 40.

BOA. Dosya Usulü İradeler Tasnifi (İ. DUIT). nr. 122 / 13, 122 / 14.

BOA. Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV). nr. 249 / 63.

BOA. Sadâret Divân-ı Hümayûn Mukavelenâme (A.DVN. MKL). nr. 64 / 31.

BOA. Şurâ-yı Devlet. nr. 1262 / 40.

Geç Osmanlı Döneminde Kurulan Bir Sosyal Güvenlik Şirketi: İttihâd-I Millî
Sigorta

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

- BCA. Fon no: 30-18-1-1, Kutu no:10, Dosya no: 28, Sıra no: 12.
BCA. Fon no: 30-18-1-1, Kutu no: 18, Dosya no: 19, Sıra no: 7.
BCA. Fon no: 30-18-1-2, Kutu no: 58, Dosya no: 73, Sıra no: 9.
BCA. Fon no: 30-18-1-2, Kutu no: 72, Dosya no: 16, Sıra no: 14.
BCA. Fon no: 30-18-1-2, Kutu no: 84, Dosya no: 70, Sıra no: 11.
BCA. Fon no: 30-18-1-2, Kutu no: 90, Dosya no: 17, Sıra no: 6.
BCA. Fon no: 30-18-1-2, Kutu no: 117, Dosya no: 67, Sıra no: 16.

Osmanlı Bankası Arşivi (OBA)

- OBA. Yer: SALT Research, Kod: AEXASO92.
OBA. Yer: SALT Research, Kod: AFMLZDOC031
OBA. Yer: SALT Research, Kod: AFMLZDOC031.
OBA. Yer no: 368. 32 /İTT.

Gazeteler ve Süreli Yayınlar

- Akşam Gazetesi*, no: 6996, 10 Nisan 1938, no: 7023, 7 Mayıs 1938.
Atı Gazetesi, sayı 94, 4 Nisan 1334/1918.
Düstur, Tertip 2, Cilt 7, Tertip 3, Cilt 1.
Milliyet Gazetesi, no: 1893, 21 Mayıs 1931.
Resmî Gazete, sayı 3886, 19 Nisan 1938, sayı 6029, 12 Haziran 1945.
Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi, sayı 2695- 1 Mart 1966, sayı 2700- 7 Mart 1966, sayı 3948- 2 Ocak 1996, sayı 3953- 9 Ocak 1996, sayı 4941-15 Aralık 1999, sayı 5366- 22 Ağustos 2001.

Kitap ve Makaleler

Balcı Ramazan, Sırma İbrahim, *Ticaret ve Ziraat Nezareti Memalik-i Osmaniye'de Osmanlı Anonim Şirketleri*, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul 2011.

Chaim Vardit Rispler, “Insurance and Semi-Insurance Transactions in Islamic History Until the 19th Century”, *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, Vol. 34, No. 3 (1991), pp. 142-158.

Ergin Osman Nuri, *Mecelle-i Umûr-ı Belediye*, Cilt III, Dersaadet Matbaası, İstanbul 1330.

Yunus ÖZGER

İstanbul Ticaret Odası, *Sigorta Rehberi*, İstanbul 1991.

İttihâd-ı Millî Türk Sigorta Şirketi, *Acentelere Mahsûs Muhtıra ve Ücurât Tarifeleri (Hayat Kısmı)*, Abajoli Matbaası, Dersaadet 1340.

Koraltürk Murat, *Erken Cumhuriyet Döneminde Ekonominin Türkleştirilmesi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2011.

Sertel Vefik, “Millî Bir Sigorta Şirketimiz: İttihadı Millî Türk Sigorta Şirketi”, *İktisadi Yürüyüş Sigorta Özel Sayısı*, Sayı 112, 30 Ağustos 1944, ss.66-67.

Osmanlı Anonim Şirketleri Nizamname-i Dâhilisi Numûnesi, Hukuk Matbaası, İstanbul 1333.

Özger Yunus, *Sultan II. Abdülhamid Dönemi Sigorta Sektöründe Millî Yapılanma Osmanlı Sigorta Şirketi*, İdeal-Kültür Yayınları, İstanbul 2017.

Serkiz Nihad, *Sigorta Muhasebesi, Harik, Nakliyat, Hayat*, Matbaa-ı Osmaniye, İstanbul 1926.

İnternet Kaynakları

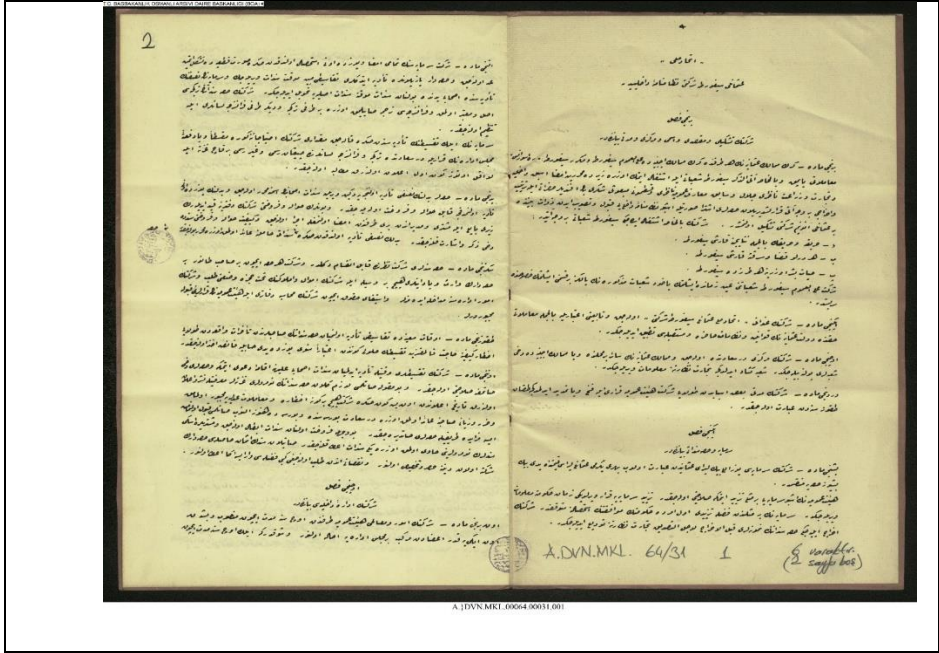
https://www.axasigorta.com.tr/documents/Faaliyet_Raporlari/2017faaliyetraporu1.pdf. Erişim tarihi 24.10.2018.

<http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/18061/001550634007.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Erişim tarihi 26.10.2018.

Geç Osmanlı Döneminde Kurulan Bir Sosyal Güvenlik Şirketi: İttihâd-I Millî Sigorta

Ekler

Ek-1- İttihâd-ı Millî Osmanlı Sigorta Şirketi'nin İç Tüzüğü [BOA. A.DVN. MKL.64/31].

A. [DVN.MKL.0064.0031].001

